

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

Jonstoni Historia Naturalis

Ioannis Ionstoni|| Theatrvm|| Vniversale|| De Avibvs

Jonston, Jan

Heilbrunna, MDCCLVI.

VD18 90528921

Titvlvs I. De Auibus Exoticis Terrestribus.

urn:nbn:de:gbv:45:1-11068

DE AVIBVS

LIBER VI

De Auibus Exoticis, Americanis imprimis

TITVLVS I

De Auibus Exoticis Terrestribus

CAPVT I

De Manucodiatis in genere et in specie.

Poterant et istae superioribus inferi, nisi accuratam plenarumque descriptionem auctores nobis inuidissent. Hac quia destituimur, dicendum promiscue de illis erit, ne aliquid in historia auium scitu dignum omisisse uideamur. Si quid obcurrat, quod superioribus adnecti possit, additamentis, DEO uolente, inseretur. Incipiemus a MANUCODIATIS siue auibus Dei, ut Moluccani uocant. Hae aliis interdum apodes Indicae, interdum aues Paradisi seu ob corporis speciem seu, quod, ubi locorum nascantur, unde ueniant, quo sese recipiant, ignoretur, uocantur, quamuis et ad Physonem fluuium quaedam obseruatae sint, quibus idem ob miram corporis speciem et plurimam colorum diuersitatem nomen inditum erat, et in Aegypto fuscae et subrutillae monedulis minores sub eodem nomine uideantur. Magnitudo certa non potest illis adscribi, quaedam hirundine paulo maiores uisae sunt. In Iaua columbarum magnitudine obseruari a se pica maxima non minorem uisam Scaliger reliquit. Omnibus peculiare est, ut pedibus careant (quamuis Aristoteles nullam absque pedibus auem dari adserit et Pigaffetta pedes illis palmum unum longos adsignet) et in cauda, ueluti fila quaedam uel neruos, ob-

tineant. *Caput* ipsis non rotundum, sed presum, nucis iuglandis ferme magnitudine. *Rostrum* non omnibus aequae magnum neque eiusdem etiam coloris. *Alae* et cauda expansae accipitrinis miluinisque magnitudine respondent. Pennae sunt tenuissimae et praeter tenuitatem pennis pauonum foeminarum ex toto perfimiles. *Alae* in arcum contrahi uel in latum diffundi pro animantis lubitu nequeunt, sed naturaliter uno tantum eodemque modo perpetuo consistunt. *Dorso* fila gemina adnectuntur, tres et amplius palmos longa neque exacte rotunda neque perfecte angulata, sed figura inter quadratum et rotundum media. *Intus* continuata ac perpetua pinguedine totae expletae sunt. Falso perpetuum *uolatum* exercere, quod non, nisi mortuae, in terra uel mari inueniantur, traduntur nec uerius adfirmatur rore duntaxat *pasci* et *oua* in masculorum dorsi cauitate incubari et excludi. Sane quiete necessario indigent et filis illis in cauda facile ramis arborum adnectuntur, nulla haecenus in uisarum dorsis obseruata cauitas et, cum tum alte uolent tum animalia sint perfecta, quomodo rore, qui prope terram nascitur nec solidum alimentum supeditat, illas ali dixeris? Magni a Moluccarum regulis fiunt, qui se, si illa-

Z

rum

rum pennas portent, in praelio uulnerari non posse, etiamsi in prima acie conlocati fuerint, credunt.

Species.

Species ipsarum quinque describit Aldrouandus. *Prima* hirundinem magnitudine et forma, si corpus spectes, pene aequat. Pennarum ambitus discolor est, sed admodum uenustus et uisu undique iucundissimus. *Caput*, quale hirundinis, est pro corpore paruitate maiusculum, cuius plumae, quae superiorem partem a prima ceruicis uertebra ad rostri usque initium exornant, breues sunt, crassae, durae, spissae colore luteo egregie micantes et ad instar purissimi auri radiorumque solarium more respondentes, reliquae, quae mentum contegunt, molliores, tenuiores et ex cyaneo mire uirides, ut in anatum maculorum capitibus, dum lucidissimo sideri obuertuntur, conspicimus. *Rostrum*, quam hirundini, prolixius. Alarum pennae forma ardearum similes sunt, sed tenuiores tantum ac longiores, fuscae inter nigrum et rufum fulgentes, quae una cum cauda in orbem expansae rotae similitudinem exhibent. Etenim plane immobiles sunt et, ueluti infixae quaedam spicula, cuti adhaerent. Caeterum minores quoque aliae pennulae eaeque profecto haud paucae iuxta singulas maiorum pennarum, quae alas constituunt, origines exoriantur, quae supra maiorum principia extensae ea obtegunt dimidio quisquiliatae, rufae coccineaeue, caetera croceae et fuluo auri colore splendidae, multum, mehercule, gratiae ac uenustatis auiculae ob eximiam illam et singularem colorum disparitatem conciliant. Corporis reliqua moles tota pennis fuluis in rufum uergentibus obducitur, ita tamen, ut aliquid adhuc inter eas discriminis aduertat. Nam, quae in pectore et uentre conlocantur et frequentissimae sunt et pariter latissimae duorum triumue digitorum amplitudine, fuluo sunt colore et eo quidem nitidissimo haud sane alio, quam iecur ipsum, splendentes. Quae uero dorso infiguntur, rariores ne-

que ita frequentes sunt, atque insuper amplis diuisuris pennarum omnino ardearum tergo adhaerentium similitudine hiant, neque etiam ad tam insignem latitudinem accedunt aut praestantem illum hepatis colorem adaequant, quinimo puniceo potius colore, carni aemulo, obscuriore etiamnum relucet. Fila illa gemina, quae dorso adnectuntur, quodammodo nigra sunt.

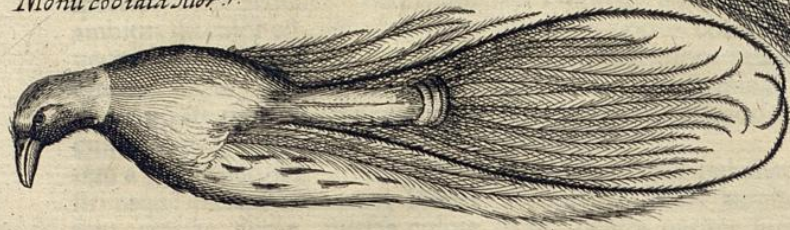
*Alter*a caput habebat album fere maculis luteis aureisque perfusum, oculos pariter luteos, cilia rubicunda, rostrum inter luteum et uiride medium, duos digitos longum, in supina parte quodammodo recuruum, linguam rubicundam, longiusculam, acutam, picorum haud plane dissimilem, ad lancinanda animalcula perquam idoneam. Inpectore aliquo pacto rubescebat. Venter, dorsum et alae candicabant, haec tamen superius ubique et in fine erant ferrugineae. Dorsum primo ad flauum quodammodo tendere uidebatur, posteaquam uero uropygium attingit, ad rubicundum seu ferrugineum colorem uergebat. Alarum longitudine, utpote quae quinos palmos adaequant, primam speciem superabat. Caudae pennae, ubi dorso inferuntur, candicabant, caetera ferrugineae erant. Eius duae pennae reliquas duorum palmorum longitudine uincebant et reliquae etiam, quam in prima, longiores aderant. Carebat haec avis geminis illis filis, quae omnibus e dorso enasci supra dixi, quare uel itineris longitudine uel temporis uetustate decidisse ea iudicandum est, non autem foeminam ideo dicendam, ut perperam uulgo haecenus sibi persuasit. Duarum uero longissimarum illarum pennarum fortassis ad uelociorem motum usus fuerit.

Tertiam ob corporis longitudinem *hippomanucodiatam*, quoniam longiorem uiderem mihi nunquam contigit, adpellare placuit, quae uidelicet a principio rostri ad caudae et alarum extremitatem tres dodran-

tes



Monucodiata Aldr.



Monucodiata z Aldr.



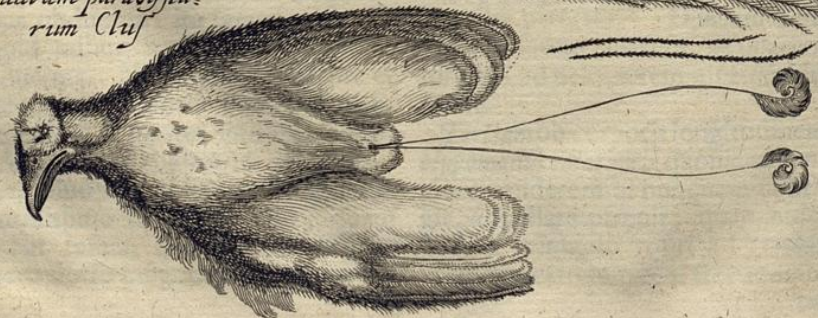
Manucodiata longa.



*Paradisea avis
Maioris generis
Clus*



*Rex avium paradysa-
rum Clus*



tes longa erat et ad duos palmos, cum alae complicatae sunt, lata. Rostrum erat satis aduncum, in supina maxima parte tres digitos longum, in inferna uero paulo breuius. Tota uero auis erat alba, praeter nempe collum et uentrem, quorum color est castaneus. Superior capitis pars ferruginea, quem colorem flauus excipit, ut hunc uiridis. Prope dorsum pennae admodum prominebant longitudine duorum uel trium digitorum. Erat praeterea unicum duntaxat aui filum idque asperiusculum et admodum flexibile, quare alterum casu quodam amissum fuisse existimare debemus.

Quarta a rostri principio ad alarum extremitatem usque commensurata duos dodrantes explebat. Rostrum pro corporis exiguitate longissimum, nigrum et quodammodo aduncum. Capitis, colli et alarum pennae nigrescebant, ubi tamen rostro adnectebantur, flauesciebant. Cirrum prope ceruicem

tres propemodum digitos altum habebat, rigidum, coloris flauique ex setis potius, quam pennis, constare uidebatur atque eo maxime a subsequenti manucodiata differebat.

Ultima magnitudine est turdellae, mirae leuitatis, alis oblongis praedita, teneris et uisui peruiis et pennis (si pennae dici possunt potius, quam setae, deplumes enim sunt) duarum longis, angustis, nigris, duritie cornea, pedes nulli, perpetuo uolat nec usquam quiescit, nisi in arbore aliqua, longis illis setis ramo implicata pendens. Nulla naus tam celeriter pergit et tam procul a continente, quam non circumuolet.

Huc RHYNDACE Ctesiae pertinere uidetur, quae oui magnitudine, gallinacei forte, in Persis nascitur. Hesychio et Phauorino auis est quam ἡλικὸν περιεργὰ id est, columbae magnitudine. Nonnullis pluuiialis auis dicitur nec solido cibo uescitur.

CAPVT II.

De Auibus Daie, Guitguit, Maia, Xochitenacatl et laiauhquitotl etc.

Americanis nominibus utimur, quia de exoticis nos acturos recepimus. Posset et Latina imponi, quod Nierembergius fecit, sed metuimus, ne lectoris iudicium turbetur. Vnicuique ad sua genera unamquamque reuocare licebit. Auis DAIE columbam non excedit. Nidum quatuor spithamas altum, locis sabulosis cauda ac pedibus excauat. In eo oua per imbres anserinis maiora et pugnum fere lata, quinquagena pluraue citra albumen, crassae et pinguis substantiae ponit. Excluduntur haec citra incubantis parentis opem atque teporem. Exclusi pulli statim euolant. Auis est commode edulis. Oua asfa coctaque boni et pinguis sunt alimenti, frixa mali et concoctu difficilis.

GVITGVIT minima est auicula, regulo similis, uiridi colore et suaui

nutrimento. Ea est naturae rerum uis, ut haec tanta auis ac fere nulla audeat persequi coruorum examina eosque cogat ubilibet latitare et se aduersus illam in arundinetis tueri. Corripetam Nierembergius dixit.

MAIAE color fuluus est et in colli postica parte caput, (dictu admirandum et nulli alii animali concessum) uenterculus primumque nutrimenti receptaculum, si auctoribus credendum. Gregatim in Cuba uolant et oryzae, cuius maximus apud eas gentes prouentus, fata deuastant. Cedunt mensis et grati multique nutrimentiesse dicuntur.

XOCHITENACATL columbae est par, rostro crasso acuminato et nigro. Oculis nigris, iridelutea, alis caudaque albo et nigro colore uariatis, taenia nigra a rostro ad dextrum usque pectoris procedente, alis

alis uero circa priores partes etiam luteis ac uniuersim reliquo corpore pallenti, si demas pedes et crura, quae fusca sunt et ungues ipsos, qui ex albo nonnihil pallescunt. *Viuit iuxta arbores floridas, quarum meligine uiscitat.* Educat sobolem habeturque a Tototepocensibus, apud quos est frequens, maximi.

IAIAVHQVITOTOTL cor. *Idem l. 6. c. 10.* pusculo sturnum aequat. Viridi cyaneo, fuluo et cinereo uariegitur. Dum illi ab extrema cauda penae prodeunt reliquis longiores, priori parte depiles, in extremitate cyaneis ac nigris ornatae pilis. Videtur ad pasferes Indicos referri posse.

CAPVT III.

De Auibus Tuputa, Quapachtototl, Tentzontototl, Tritono et Hoactzin.

Nieremb.
Hist. Nat.
Exor. l. 10.
c. 14.

Insolens in TVPVTA natura. *Viua* tota uermibus farcitur. Hos pro carne habet, his singula membra imbuta, praeter hos et pellem nihil carneum. Cutem non perforant densis exornatam pennis. In carectosis et herbosis locis uersatur, ad proceras arbores nauscat. Haec ab Hernando habemus, si eximiae fidei is auctor est.

QVAPACHTOTOTL octo uncias longa est ac totidem cauda. Rostrum e cyaneo nigrum, longiusculum incuruumque, oculi nigri, iris alba, pectus cinereum ac inde ad caudam usque uenter niger, cauda ex nigro fuluescens, alae uero collum atque caput fuluae. Rufus humani est aemula, hinc ridibunda quibusdam. Et propterea inauspicati ominis infamia Indis erat infensa.

TENTZONTOTOTL adpellatur auicula pasfere minor, colore fusca, pilis quibusdam ad rostri radicem circumcirca propendentibus barbae instar. Inde nomen usurpauit.

Nieremb.
l. 10. H.
N. E. c.
34.

TRITONVS pulcerrima et mirifico colorum ornatu uariegitur. Patria ipsi Hispaniola. Tribus uocibus canit. Scilicet pene indiuisibilibus modulis uariat cantum ab auita uoce in alias subito dilapsa, ut uideatur una omnes

edere unoque spiritu multos formare tonos, tanquam si a tribus gutturibus fabricarentur.

HOACTZIN gallinae Indicae fere est magnitudine, rostro incuruo, pectore candido in luteum inclinate, alis caudaque maculatis per interualla pollicis, colore candido et pallenti, dorso ac suprema parte colli fuluis, sed utrisque in fuscum colorem inclinantibus, praeterea etiam et temporibus usque ad rostrum et oculos. Vnguibus nigris ac fuscis cruribus. Gestat cristam e plumis e candido in pallidum colorem uergentibus, sed dorso earum nigro. *Vescitur* anguibus. *Viuit* in calidis regionibus, qualis est Yau-tepecensis magna ex parte arboribus iuxta flumina confitis infidet. Adparet autumnis. *Vox* ei magna et ululatum quendam repraesentans. Inauspicata ab incolis habetur. *Vsum* in medicina inuenit. Osa dolorem cuiusuis particulae humani corporis lancinatione sedant. Suffitus quoque plumarum mentem restituit his, qui e morbo aliquo ea parum constantes euasere. Pennarum cinis intra corpus sumtus morbo Gallico adfectis operam mirabili medetur.

CAPVT IV.

De Aue Emeu.

Auem emeu seu eme Clusii potius descripsit, quam meis depingere malo. Haec, inquit iste, dum subrecto capi-

capite incedebat, quatuor pedum et aliquot uncium altitudinem excedebat, nam collum a summo capite ad dorsi initium tredecim pene uncias erat longum, ipsum corpus binos pedes latum, femora cum cruribus usque ad pedum inflexionem decem et septem uncias longa, corporis autem ipsius longitudo a pectore ad uropygium trium pedum ferme erat. *Pennae* seu uerius plumae totum auis corpus cum infima parte colli dorso et pectori proxima atque femora tegentes perpetuo erant geminae ex eodem paruo breuique tubulo prodeuntes et sibi inuicem incumbentes, superna quidem paulo crassior, inferna uero tenuior et delicatior illaeque uariae longitudinis, ut in similis auis exuuiio, quod Christianus Porretus Leydenfis pharmacopoeus diligentissimus habebat, obseruabam. Quae enim in infima colli parte breuiore erant, quae in medio corpore et lateribus longiores, sex uidelicet aut septem uncium, quae autem in extremo corpore circa uropygium, (nam cauda carebat) nouem uncias longae et reliquis duriores. Quanquam omnes durae aut rigidae, attamen non latae, sed angustae et rarioribus lateralibus pilis ex aduerso sitis praeditae, nigri coloris, quae tamen circum femora ad cinereum fere tendunt, nigro permanente neruo, ut in reliquis, eam uero formam et situm habebant illae plumae, ut a procul adspicientibus non plumis, sed uillis duntaxat testum eius auis corium existimari possit, quale ursinum est et alis carere, tametsi alas haberet, sed sub plumis latera tegentibus latentes et quatuor maioribus pennis nigris praeditas, ut in exuuiio obseruabam, tametsi illae abruptae essent nec de illarum longitudine certum aliquid pronuntiare possim, caules tamen confraeti satis crassi durique et solidi erant atque in extimam alae partem alte penetrabant. *Alae* uero pars superior corpori contigua, pennas siue plumas uestitricas, illis similes, quae adhuc in pectore reti-

nebat, ad hoc enim datas huiusmodi alas censendum, ut currentem adiuuent, quia hanc auem non esse uolucrem nec a terra tolli posse arbitror. *Crura* in ambitu quinque uncium crassitudinem superabant crebrisque corticibus seu squamis latis tecta erant, praesertim supra pedis inflexionem. *Pedes* habebat crassos, duos, tribus crassis digitis praeditos prona parte, uelut squamis, tectos, supina prorsus callosos, quorum medius, qui reliquis longior, tribus articulis constabat, interior uno, exterior binis. Omnium *ungues* ualde magni, binas pene uncias longi, crassi, duri et cornei. Eius *caput* exiguum pro auis magnitudine et fere glabrum, coloris ex atro caerulei cum colli suprema parte, in quo adparebant rari pili nigri, oculi paulo supra rostri fissuram magni, ardentes et truces, leonis oculis pene similes, quos cingebant nigri pili, quemadmodum et meatus illos aurium paruos et detectos, quos pene oculos habebat. *Rostri* prona pars quemadmodum arcuata erat pauloque supra mucronem binis foraminibus narium usum praebentibus praedita, a cuius medio ad capitis usque uerticem porrectum diadema adsurgebat corneae substantiae, tres fere uncias altum, coloris ex flauo fusci, quod cum plumario defluuio cadere et, cum plumae renascuntur, nouum crescere intelligebam. Supina rostri pars ab eius scissura ad extremum mucronem quinque uncias longa. Anterior colli pars quatuor pene uncias infra rostrum, bina, uelut membranacea palearia seu barbulas, propendentia habebat duas uncias longa, coloris rubri miniati. Postea similiter colli pars deplumis, a capite secundum longitudinem rubri miniati coloris erat, deinde infirma eius pars aliquot rubris plumulis, quibus nigrae intermixtae, tecta. Caeterum, tametsi haec auis aliquas notas habere uideatur cum struthiocamelo communes, uelut exiguum caput, natura pene caluum quodque sine delectu uorat, quid-

quidquid obiiicitur. *Pedes* tamen bifulcos non habet, sed tribus digitis praeditos, ut ante diximus, sine calcari otidis siue tardae pedum modo ideoque adeo firmos et robustos, ut in illustrisfimi Comitis horto, quem cum ipso Comite ingressus eram, ut auem conspicerem) arborem humani femoris crassitudinem aequantem prorsus contusam uiderim et eius corticem sublatum ab huius auis, Comite id adserente, pedibus et unguibus, etenim non rostro antrorsum, sed oblique se conuertens auersis retrorsum pedibus eos, cum quibus pugnabat, impetere solebat.

Vitulus.

Licet uero, quaecumque obiicebantur, uoraret, ut aurantia mala integra et similia, ordinarius tamen eius *cibus* erat similagineus siue primarius panis, quem in magna crassaque fragmenta diuisum, obiectum uorabat, maxime enim recentibus gallinarum ouis delectari intelligebam, quae integra cum ipsa testa glutiebat, si autem parum firma esset ualetudine, illa ipsa integra per anum reiciebat, deinde rursus ea uorans retinebat et concoquebat. Mihi autem adfirmabant, hanc auem fuisse marem et ex postica parte penem cameli instar interdum exerere esse conspectum. Audio porro, illas naues, quae anno a Christi natiuitate millesimo sexcentesimo tertio ex Moluccis in Hollandiam redibant, binas simul aues quidem adtulisse, sed in itinere mortuas proiecissee, tametsi earum exuiuae siue coria ob raritatem

conseruari potuissent, illius auis aliquot oua nihilominus relata certe terna aut quaterna eodem anno Amstelredami conspiciebam a mercatoribus redempta et paulo etiam ante unum Leydae apud Porretum uideram omnium mea opinione maximum et pulcherrimum, dimensi enim per longitudinem ambitus quindecim unciarum erat, per transversum autem duodecim aut paulo amplior, ut propter amplitudinem pro quodam uase non minus haberi posset, quam struthiocameli oua, quibus, teste Plinio, ueteres nonnunquam utebantur et adhuc nostra aetas eius rei gratia usurpat, nam non semel uideri memini struthiocameli oua argento excepta et inclusa poculorum uicem praebere. Huius tamen auis *oui* testa non erat ualde densa nec alba, ueluti ouorum struthiocameli, sed extrema parte uirescentis ex cinericio coloris et perpetuis, saltem creberrimis quasi tuberculis saturata uiriditate praeditis ornata, illorum autem, quae Amstelredami conspiciebam, unum eiusdem pene erat cum illo magnitudinis, formae et coloris, quaedam uero magis orbiculata, aliqua minora, nonnullorum etiam color dilutior et minus elegans. Porro mihi relatum, huiusmodi aues Moluccarum insularum non esse peculiare, sed etiam in Sumatra siue Taprobana uicinoque illis insulis continente reperiri.

CAPVT V.

De Auibus Xochitotl et Auris.

XOCHITOTOTL forma aemulatur pasferem nostrum, multicolor est penna, pallet, nigrescit, candet, partim quoque est fusca. Vbiq̃ue incola. Vermiculis et exiguis feminibus uestitur. Ex arborum ramis nidum construit pendulum. Ibi incubat ouis.

*Nieremb. l. 10. c. 41
Herrera Decade 3. l. 3. c. 9.
Historiae Noui orbis.*

AVRA aliis gallinasfa aut gallinasfo, in maritimis locis zamuro, Peruanis suguntus, Mexicanis tropillotl dicitur. Coruinum est genus et ad magnitudinem aquilae accedit, quibus uix gallinas superat. Color illi niger. Rostrium psittaci instar. Frons depilis plicatili cute obte-

Pica Brasilia
Toucan Xochi:
Tenacatl



Tab 56

Pua Bras.
alia



Altera Xochi
Tenacatl

Emeu Nierenb.



Emeu
Clus.



Anser Magella.
nicus

Gall. peregrin.
Clu.
Cygn. Cucu-
lato Nieren-
berg.



Mergus arti-
Clus

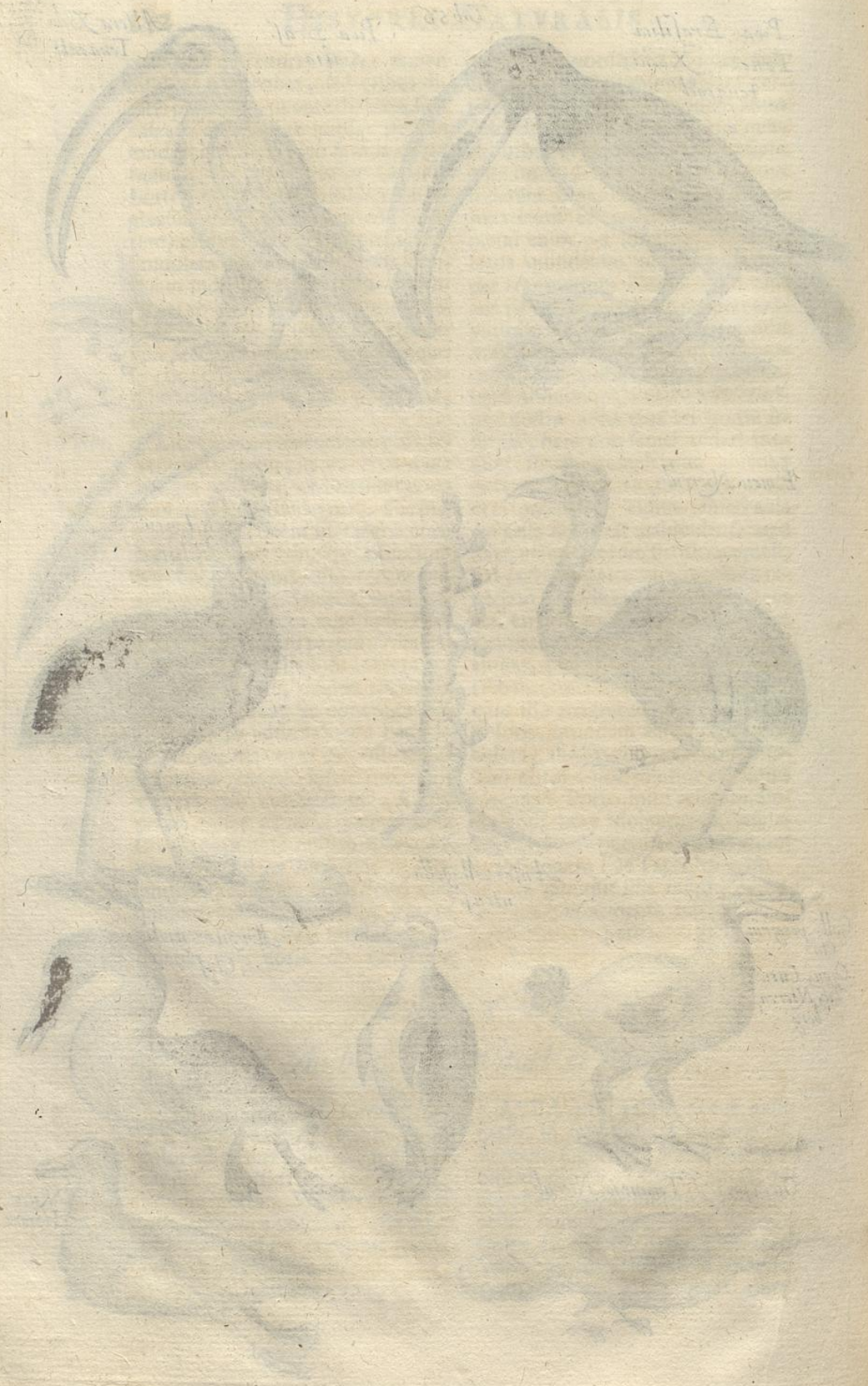


Ourisia S. Tomincio. Nierenb.



Skua
Hoieri.





VE
Pa
Vo
v
De
s.
O
N
H
10



obtegitur, circumstant pili rari et nigri similes Aethiopum. Crus habet fuscum. Aduncum unguem et atrum. Hornandes incertae *originis* esse credit nec sciri, ubi nidificent et educent prolem. Frequentissimas omnibus Hispaniae nouae angulis hodie scimus. *Pernostant* in arboribus et rupibus, mane aduolant ad urbes et ab editioribus locis plateas speculantur.

Victus. Quicquid immundum est aut exanime, deuorant nec a stercore humano abstinent, foeda ingluuie famosae.

Partus. Pullos Acofta albos esse scribit, adolescentes in coruinam nigredinem degenerant.

Volatus. Gregatim uolant et sublimipetae sunt. Nec clamant nec canunt raro murmure contentae. Ingratus ab eis odor. Si quis insequatur, exonerant se, ut leuiore uolatu sint, pari festinatione euomendo, quicquid glutierunt.

Vit. Vsum inuenere in medicina. Caro si edatur, Gallicum morbum iuuat. Pennae exustae cinis uetat pilos nasci aequae, ac sterces formicarum, uulnera quoque medicatur. Stercus drachmae unius mensura potatum prodest melancholicis. Cor sole exsiccatum impense odorem est. In aliquibus prouinciis lege lata poena infligitur occidenti has aues. Reginam aurarum.

De Laet. l. 5. Indiae Occid. c. 4. COZQVAVKTLI Indi uocant. Accedit magnitudine Gnesis aquilis, alii gallinae Aegyptiae parem faciunt. Corpus uniuersum praeter collum et eas partes, quae iuxta pe-

ctus sunt, ex nigro purpurefcens fuluum est ac pullum. Alae circa exortum nigrae, caetera cinerea, de super uero mixtim fuluae nigrae et nonnihil in purpureum uergentes. *Nieremb. H. Exot. bel. 10. c. 56.* Rostri extrema (quae psittaci esse iudices, tam est indistincta similitudo) alba sunt. Caetera sanguineo colore tincta. Amplum est narium foramen, oculi nigri, iris fulua, rubrae palpebrae, frons sanguineo colore perfusa ac plicatilibus rugis torua, quas tamen nonnunquam explicat, qua in re uocatos gallo-pauos aemulari uidetur et pilis quibusdam, ueluti retorridis rarisque. Aethiopum pilis haud absimilibus. Cauda est aquilae, inferne cinerea, foris uero nigra. Crura rubra ungues unci.

Indigena est Mexicanarum prouinciae. Anguibus, muribus, laceratis, sed morticinis maxime et humano stercore *uiscitat*. Sublime uolat et nimium extensis pansisque alis uix uolatum intermittens. Vi incredibili obsistit uentis, contra nititurque aduersantibus eisdem sedibus perstans immobilis. Vnde ipsi apud Mexicanos nomen.

Caro est inutilis, nutrimento, *Vit.* quantum compertum est, a nemine, nisi *medicinae* gratia degustato. Audio, inquit auctor noster, huius auis plumis admotis mederi Indos ulceribus carnibusque elixis durante adfectu deuoratis, quas etiam aiunt morbo Gallico praesentaneo quodam remedio mederi.

CAPVT VI.

De Auibus Garagay et Quetzaltototl.

Nieremb. H. Ex. l. 10. c. 57. GARAGAY quae dicitur, auis est rapax, milui magnitudine, capite ex extremitate alarum albo. Crocodilorum et testudinum ouis infensa est. Odoratur illa sub arena in ripis fluminum condita, eruit et uorat. Soliuaga est, nisi quod aurae aues eam sequantur, ut potiantur furto, auro enim scalpere terram nesciunt, ut effodiant oua.

QVETZALTOTOTL cristata est picae columbaeue magnitudine pauoninis magna ex parte plumis ornata, rostro incuruo et luteo et pedibus nonnihil luteis, cauda tzanatl plumis praelongis uestita atque uirentibus nitidisque pauonini coloris, iridis foliis forma similibus opertisque, alis superne nigricantibus, inferne uero et, qua parte pauo-

pauoninas adtingunt, quae in medio sunt, inclinantibus in uirorem, quasi cauente natura meliorum pulcritudini. Crista constat plumis splendentibus pulcherrimis, pectus collumque inferne rubris et micantibus ac pauoninis superne, qualibus etiam tegitur dorsum nec non eae partes, quae subter alas sunt interque crura, sed dilutis exilibus et mollibus. Plumae alarum prae longae sunt uirore tinctae diluto et in acumen desinentes. Pennae tegentes humeros uirescunt, sed subter sunt nigrae, quae uero alas interstant, nonnihil incuruae ac unguis colore.

Locus.
Hernandes in Pa-
ralipom.
Vetus.

Viunt in prouincia Tecolotlan ultra Quauhquemalan uersus Honduras. Loca aprica amant nec comperit, cicurari uel ali in domibus uoluisse.

Vescuntur uermiculis pineisque quibusdam syluestribus, ex his,

quas Mexicani matzatli uocare confueuerunt. Arbores excauare et in earum cauitatibus sobolem educare dicuntur. *Sonitum* proferunt psittacis non admodum dissimilem, uerum sibila edunt alacria, ter de die, mane, meridie et sub occasum solis cecinisse obseruatum est.

Agminatim *uolant* et uisco haerentes, ne plumis detrimento sint, non contorquentur, quasi naturae duae diuitiarum suarum cognitionem haberent.

Et sane maximi plumae apud indigenas habentur et aurum pretio superant. Longiores ad cristas et caetera corporis ornamenta, caeterae ad textilia opera usurpantur. Plumis captas exuere, nudas dimittere dominis, quibus loco praediorum sunt et ad haeredes transeunt, licet, ne quisquam occidat, cauetur.

Vere reginam plumarum dixeris.

CAPUT VII.

De Auibus Tzinitzian, Totoquestal, Aue Montana et Longa.

Nieremberg. H.
Exot. l. 10.
c. 65.

TZINITZIAN parua est auis, columbae pene par. Rostrum habet breue incuruum et pallidum. Columbinum caput et collum, sed, quae plumis uiuentibus ac nitidis uestiuntur, pectus et uentrem rubeae, praeter partem caudae proximam, quae cyaneo candentique colore promiscue tingitur. Caudam superne uiuentem, inferne nigram. Alas partim albas, partim sub nigro atras. Crura ac pedes cinereos. Viuit in calidis iuxta Oceanum australem, uescitur fructibus. Alitur in caueis. Ex plumis mirae subtilitatis imagines intexunt indigenae.

De Laet.
Ind. Oc-
cid. l. 7.
c. 4.

TOTOQUESTAL columbina magnitudine minor est, uiridis omnino. Caudae pennae longissimae sunt magno pretio habitae et receptae in commerciis. Depilata dimittebatur. Capitis reus erat, qui occidebat.

Auis **MONTANA** Indis tepetototl et tecnecholi, Hispanis pha-

fianus, anseris est magnitudine, colore nigro splendenti, plumis tamen nonnullis inferne candentibus, circa caudam in postremis alis, cruribus pedibusque cinereis. Rostrum incuruo partim cinereo, partim luteo ac circum radicem, uelut tumenti, plicatili crista, oculis nigris, sed iride pallenti.

Alitur frumentaceis frugibus aliisque similibus. Mite animal. Nam adprehensio domesticorum pallio cibum exigit et clausam ianuam, ubi aliquo intrare opus sit, pulsat. Horum si liberum sequitur, reducem cum applausu excipit.

Edulis est ac pinguis caro nec dissimilis illi cohortalium Indicarum.

Auem **LONGAM** Indi hoitlallotl dicunt. A rostri acumine ad caudae usque exortum, quae spithamam quoque longa est, dodrantem prolixa conspicitur. Rostrum desuper nigrum, subter uero cinereum, quadrantem longum ac mediocriter

ter crassum. Cauda nirens, sed pauonino splendore. Plumae totius corporis ex albo fuluescunt fuluescuntque prope caudam e nigro, sed, quae corporis uestiunt superiora, nigrae sunt maculis candicanti-

bus conspersae. Calidis regionibus uiuit. Humipeta est ac modici uolatus, sed adeo pernici cursu, ut equorum uelocissimorum agilitatem longe excedat.

CAPVT VIII.

De Cygno Cucullato Clusii seu Dodone Lusitanorum.

Clusius
Exor.

Cygnum cucullatum seu gallum gallinaceum peregrinum Clusii (Hollandi Walghvogel seu nauseam mouentem auem uocant) Mauritii insulae, quam Lusitani Ilha de Cirne dixerunt, debemus. Magnitudine cygnum superat aut aequat. Caput habet magnum membrana cucullum referente tectum. Rostrum crassum, oblongum, parte capiti proxima subflauum, extremo mucrone nigrum. Prona pars adunca est et curua, in supina, quae subcaerulea, macula mediam partem interflauam et nigram occupat. Raris et breuibus pennis tegitur. Alarum loco quaternas et quinas duntaxat longiusculas nigras pennas habet, posteriore corporis parte, quae praepinguis et ualde crassa, pro cauda quaternae aut quinae crispae conuolutaeque pennulae cineracei coloris conspiciuntur. Crurum, quae crassa potius, quam longa, superna pars genutenus nigris pennulis tegitur, inferior cum pedibus subflaua est coloris. Pedes in quatuor digitos diuiduntur. Terni longiores antrorsum spectant, quartus breuior retrorsum conuersus est. Omnes instruuntur unguibus. De crure eius genutenus rescisso ita Clu-

sus: erat, inquit, non ualde longum, sed a genuusque ad pedis inflexionem paulo plus, quam quatuor uncias superabat, eius uero crassitudo magna, ut cuius ambitus fere quatuor uncias aequabat crebrisque corticibus seu squamis tectum erat, prona quidem parte latioribus et flauescens, supina uero minoribus et fuscis. Pedis etiam digitorum prona pars singularibus iisque latis squamis praedita, supina autem tota callosa. Digiti satis breues pro tam crasso crure. Nam maximi siue medii ad unguem usque longitudo uncias binas non admodum superabat, aliorum duorum illi proximorum uix binas uncias aequabat, posterioris fescunciam, omnium uero unguis crassus, duri, nigri, minus uncia longi, sed posterioris digiti longior reliquis et unciam superans. In unius uentriculo lapilli inuenti sunt, unus planus et orbicularis uncialis magnitudinis, alter inaequalis et angulosus, in maris litore lectos et deuoratos uerisimile est. Herbertus cum Lusitanis dodonem uocat et unam capitis medietatem ferruginei coloris plumis regi, alteram nudam esse addit.

Herbert.

inclinata.

rio.

CAPVT IX.

De Auibus Ceoan, Cenotzqui et Pauxi.

Ceoan seu auis niuea turdo uisciuoro paulo maior est. Circa pectus, uentrem atque alatum exortum fuluescit, permixtis ad caudam cinereis plumis. Alarum extrema caudaque ipsa cinerea sunt, superne uero uniuersum corpus e fusco nigrescit. Rostrum, quod par-

uum est atque exile cruraque fuluescunt. Mentum candet, inferis tamen aliquot nigris pennis. Sermonem humanum aemulatur, ueluti irridens transeuntes, quos tamen ubi licet insequitur.

Aui CENOTZQVI seu euoatrici niuium dictae color illustris

A a

uarie-

uariatione. Pectore fuluus, crure pallidus, ungue niger, uentre notis candidis et atris permixtus, sub finem albis notis conspersus, cauda subtus niger et candidus, super fuluo nigrore maculatus. Caput nigrum est fascia cinctum cinerea. Rostrum paruum cinereum superne atque inferne, sed superne iuxta exortum linea ambitur lutea. Quouis coelo gaudet, montana colit et roris tempore sobolem educat. Antequam ningat, clamat, postea silet. Ita conuoluit huc et illuc caput, contorto in varias partes collo, ut eodem situ immota perstans cuncta circumspiciat.

Nieremb. l.c. cap. 75. PAVXI gallinaceum aequat aut superat. Nigra est maculis nonnullis albis et nigris perspersa, collo non-

nihil prouecto, capite amplo, quod aliis cristatum, aliis pro plumea cristata lapis aut globus infurgit, (lapidem uocant, licet non nimis durus) ouo similis aut maior, ferrugineo colore, Hernandus tumorem quondam radici rostri adfigi, qua parte est tenuior, pici firma, lapidis duritia et caeruleo colore scribit. Aliur frumentaceis seminibus et libenter mansuefit.

Huc pertinet alia auis ciconiae magnitudine, colore cinereo. Cristam gestat uncias octo longam, e multis subiectis aggeratam plumis eiusdem coloris et in amplitudinem orbicularem, praecipue circa summum dilatatis atque excrecentibus.

Visam in horto Hispaniarum regis descripsit Hernandus.

CAPVT X.

De Auibus Picicilli, Polyglotta et Chicuatli.

Picicilli auis est parua. Cinerea tota, nisi capite et collo, quorum utrumque nigrum, solum oculos nigros candens ambit macula. Est ignobilitate quadam originis nobilis. Nesciunt adhuc Terzcoquenses, ubi foetificet. Muta est. Educatur domi, breui perit. Palato et stomacho est acceptabilis.

POLYGLOTTA, quam Indi concontlatolli seu quadringentas linguas uocant, sturnum non superat. Subtus albescit, superiore parte fusca, pullis et candentibus intermixtis pennis, maxime ad caudam et caput, quod imagine quadam corollae argenteae redimitur. In caueis ad blanditias auditus ad ostentum naturae seruatur. Vincit omnes aues suauitate et arbitrio gutturis, nullius non imitatur, nullius non superat. Calidas regiones amat, temperatas tolerat. Contenta est quouis cibo.

Similis ei est tzanpan. Aliqui suspicantur foeminam esse eiusdem speciei, paribus magnitudine, cantu, forma, nisi quod plumae inferne albae sint, cinereae et nigrae, superne pullae, nigrae, albae.

CHICVATLI nostratam rusticulam exaequat. Rostro est longo, tenui et pullo ac taeniis iuxta utrumque oculum luteis et incuruis. Inferiora corporis pallida sunt, nigris quibusdam plumis circa collum interfertis. Iris lutea ac nigri oculi. Caetera ex fuluo, fusco et cinereo permixta. In montibus uersatur. Calidis frigidisque regionibus capitur. Pane et uermiculis alitur. Humipeta est et in uimineum alteriusue materiae coniecta carcerem haud uulgariter garrit. Pingue et non omnino aspernandum praebet alimentum.

CAPVT XI.

De Auicula Tomineio.

Gomara Hist. general. In-

Mira sunt, quae de auicula, quam Hispani tomineio, Indi hoi-tziltototl, ut Hernandes scribit,

huitzitzil, ut Ximenes, uicieilin, ut Gomara, quenti, ut de Laet, Brasilienses guonambuah, ut Lerijs et

Hist. gener. 14. c. Aug. Cerat. stor. ruan. c. 5. riu. stor. filiae. net. f. Fran. Ana. 48. Ioseph. col. Nat. Mor. l. 4. c.

Locu.

Orig.

Vola.

Histor. general. l. 14. c. 4. Augustin. Ceratohistor. Peruanas l. 1 c. 5. Leuinus in Histor. Brasiliens. Theophrast. singul. Franc. Antiar. c. 48. Joseph. Acofta Hist. Natur. et Mor. Ind. l. 4. c. 37.

et Theuetus testantur, Ouiedus passerem mosquitum uocant, produntur. Tam parua est, ut quidam ei magnitudinem crabronis, alii cicadae, nonnulli extremi pollicis articuli et, euulsis pennis, uix dimidia eius partis, alii scarabei Lucani assignent. Ouiedus in monetaria trutina, qua aurum appendi solet, cum nidulo suo positam bina tantum pondera. Acofta unum duntaxat dicit, Hispanis tominos dicta, id est XXIV. grana, unde tomineii nomen, pependisse uidit. *Capitis* et colli plumae miram elegantissimum colorum, quocunque obuertas, uarietatem repraesentant. *Pennis* igneum quandam auro splendidiorem inprimis. Reliquum corpus subcinericium est. Ouiedus nigrimum colorem tribuit. *Rostrum* habet oblongum illudque acus, quae nestes farciuntur, exilitate. *Linguam* rostro duplo longiorem. *Pedum* et *unguium* exilitate cum illarum auicularum pictura, quae ornatus gratia in librorum marginibus interdum adiaci solet, comparari potest.

Locus. Inuenitur in Peruanis montibus et Brasilia. Melle, rore et florum succo alitur. Rosae tamen non insistit, at in praealto milio, quod auati ab incolis dicitur, et aliis similis magnitudinis plantis insidet.

Origo. Duplex earum proditur origo. Nam aliae quidem ex ouis excluduntur, uti reliquae uolucres. (Construunt autem e xyli flocco nidos) aliae, quod haud dubio fabulosum, ex muscis transformari uulgo creduntur. Sunt, qui dicunt, uisam esse partim muscam, partim auem, primum eius colorem nigrum, mox cineraceum, deinde roseum, tandem rubentem. Nullus Hispanorum cantus mentionem facit. Soli Leuius et Theretus Galli ualde canoram esse et in cantu adeo aspiduum, ut nemo, qui non audiret et conspiceret, ex tantillo corpusculo tam suauem et sublimem cantum prodire posse sibi persuaderet.

Volatus. Volat celerrime editque inter uolandum quendam instar apiculae strepitum, ut apes magis, quam auis

uideatur. Non diutius, quod maxime uerum, uiuit, quam flores herbarum durant superstitites, postquam marcuerunt, ad pinus aliasue arbores quadam naturae prouidentia sese confert eique se rostro adfixo seruat adpensam, donec sex plus minus, quam transactis mensibus ac decidentibus iam pluuiis, uernantibus agris, denuo reuirescat similes uices pluries subitura. Gomara expirare mense Octobri pedibus ex aliquo ramo adpensam aprico loco, renasci autem Aprili scribit. Hinc renati nomen. Seruata est saepius auis adfixa stipiti intra cubiculum et, cum sex menses exanimis iacuisset, quo tempore natura sibi comparatum est, reuixit ac dimissa in agros uolitarit.

Quam Clusius describit et urusiam ac tomineium uocat, an eadem cum iam descripta sit, ignoro. Erat, inquit, haec auicula, ut ex pictura obseruabam, a rostri mucrone ad pennarum caudae extremitatem tres uncias longa. Caput uero cum integro rostro uncialis cum semisse erant longitudinis, alae ad extremam fere caudam porrectae parem habebant longitudinem, dorsum uix unciam latum erat, eius et alarum color ex cineraceo fuscus, uentris cineraceus. Pennae, quae in cauda obscure rubescentes, earum extrema pars nigra. Capitis, colli, gutturis plumae elegantissimi coloris ex auro rubro et flauo mixti, quae soli expositae admirabilem uarietatem, prout obuertebatur caput, ostendebant, rostellum nigrum tenuissimum et maxime acutum, pedes ualde exiles, nigri, quatuor digitis, ut reliquarum auicularum, praediti, quorum tres in anteriorem partem porrecti, quartus in posteriorem etc. Videtur tamen esse ex istis. Diuersae enim speciei sunt istae paruulae auiculae et promiscua nomina communicantur inuicem. Vrusia solis radium significat.

Aiunt, puluerem eius intra corpus sumtum epilepsiae mederi. Pennae praesertim, quae in collo et pectore nascuntur, aureis staminibus a phrygionibus intexuntur

A a 2

CA-

*De Avibus Cuntur et Aliis Quibusdam Insulae
Maragnanae.*

*Iohan. de
Laet. In-
dian Occid.
l. 10. c. 5.*

Cuntur avis est mole uasta. Vissae, quae expansis alis XV. aut XVI. pedes occuparent. Pedes habet gallinis similes, caret aduncis unguibus. Rostro tam ualido instruitur, ut eo uaccinum tergus perforaret. Plumis albis nigrisque mixtis ornatur. Cristam parilem instar nouaculae et non seruatam instar gallinacei. Inter carniuoras censerī debent. Duae illarum uaccam occidere et comedere ualent nec ab hominibus abstinēt. Non modo ouem dilaniant, sed et iuuenca. Pauciores sunt. Plures si reperiuntur, pecus uniuersum in Peruvia destruerent. In insula Maragnana quatuor imprimis obcurrunt.

*De Laet.
Ind. Occid.
l. 16. c. 13.*

Prima, quam *ouyra ouasou* (obserua, barbaros Toupinambautios uniuersas aues uno et communi nomine adpellare ouira siue ouyra) uocant. Aquila est pene duplo maior. Plumis uestitos elegantissimis, rostro ualido, unguibus imprimis acutis. Visa penna ex alis huius auis extracta, quae ulnam nostratē longe superabat, elegantissimo colore et rotundis maculis distincta instar gallinarum, quae ex Africa aduehuntur. Tanti est roboris, ut ouem integram abripiat atque dilaniet, homines facile prostrnat et nec a ceruis abstineat.

*Lerius in
Hystor.
Brasil.*

Alera est *moyton* seu *mouton* pauonis nostratis magnitudine aut paulo maior, praecalta crista spectabilis et per uniuersum fere corpus nigris albisque plumis eleganter uariata. Carnes illarum cibo sunt op-

portunae et multae eius uisuntur species.

Huic *toucan* accedat, palumbi magnitudine, rostro oblongo atque lato, ingluuie sub pectore tres quatuorue digitos transversos lata, crocei coloris elegantissimi et miniatissimis plumis circa oras distincta, pectore candido, dorso exquisitē rubente, alis atque cauda nigris, pulcra aspectu et carne palato admodum grata. Huius et alia species adpellatur a barbaris *ouaycho*, cui rostrum est paulo diuersum et e rubro flauescens.

Quartum locum aui *ouru* dicte damus, perdicis quidem magnitudine, sed galli gallinacei in modum cristata, plumis rubris, nigris atque candidis insigni uarietate. Sunt ibidem et plures eiusmodi rapaces aues aquilis aut maiores aut paulo minores, singularis adhaec formae et plumis uariarum colorum eleganter distinctae.

Sunt et quaedam perdicum forma, sed maiores paulo caeruleis plumis ornatae et caerulea oua ponentes. Tata *ouyra ouasou* et tata *ouyra* miri itemque *arou mara* singula sunt columbarum nostrarum magnitudine, sed singulari plumarum uarietate et elegantiā.

Iandou struthiocamelorum est species. Proceritate staturam humanam superans. *Salian* denique Turcici galli magnitudine, rostro et cruribus ciconiae, licet uolare nesciat, tamen tam pertinaciter currit, ut uenaticos canes effugiat.

CAPVT XIII.

De Quibusdam Brasiliae Avibus.

Inter caeteras Brasiliae aues, quarum alibi mentio facta et adhuc fiet, censentur *guranhae* - *engera*, *tangara*, *quereiuua*, *tucana*, *quirapanga*, *macucagua* et *mutu*.

*de Laet.
Indian Oc-*

na, *quirapanga*, *macucagua* et *mutu*. **GVRANHAE-ENGERRA** magnitudine est fringillae, tergo et alis

*Nier
Hist.
xof.
l. 4.*

alis caeruleis, pectore et uentre flauo, diademate supra caput flauo. Caeterarum fere omnium cantum imitatur et mille modis uocem fleat et mutat. Varias eius reperiuntur species, quae omnes auariis inclusae summopere delectant.

TANGARA passeris est magnitudine, colore nigro, capite subflauo, non canit. Epilepsiae quia obnoxia creditur, ideo illius carnibus abstinent barbari. Narrant iidem, auiculas hasce inter se choreas ducere et, una mortuae instar humi procumbente, inconditum murmur et strepitum edere. Hac confurgente et eundem strepitum edente, omnes una auolare.

QVEREIVAE totum pectus pulcherrimo colore rubro tectum est, alae nigro, reliquum corpus cyaneo. Propter exquisitam plumarum elegantiam maximi fit a barbaris.

TVCANA, quam Larius et Theuetus uocant toucan, picas magnitudine, flauo pectore, reliquo corpore nigro. Rostro ingenti et minimum palmum longo, extus flauo, intus laete rubente. Cicuratur ita, ut sub tecto pullos suos excludat.

QVIRAPANGA est tota alba et, cum modicae sit magnitudinis, stentoream habet uocem et, quae instar tintinnabuli ad dimidiam pene leucam exaudiat.

MACVCAGVA phasianae aui non absimilis, gallinas Europaeas magnitudine superat et triplici cute

munita est. Oua quotannis bis tredecim aut quindecim ponit. Graditur quidem humi, sed petit ad conspectum hominum arbores. Largam delicatamque carnem habet. Multae illius species reperiuntur, quae capiuntur facile.

MVTV gallinae est species admodum domestica. Cristam instar galli nigris atque albis punctulis interstinctam gerit. Oua illius sunt grandia, alba et ita dura, ut inter se conlisa instar ferri tinniant. Quare barbari maracas suas ex illis conficiunt. Ossa illarum canibus sunt lethalia, hominibus nihil nocent. An eadem sit cum moutone, de qua superiore capite actum est, ex comparatione liquebit.

Huc pertinet *quaedam ex rapacibus* magnae molis et tam clamosa, ut ad dimidiam leucam audiat, tota nigra, pulcris oculis, rostro galli gallinae, cui cornu impostum palmi pene longitudine, quod iis, qui linguae uitio laborant, ad collum adpensum occulta quadam naturae uim ederi experientia comprobatum uolunt. Coronidis loco hisce bambiayae in Cuba insula frequentes accedunt. Paulum supra solum feruntur magis, quam uolant, ita ut incolae ferarum instar illas uentur. Carnes coctae ius croceo colore inficiunt, saporis alioquin pergrati et phasianarum auium aemuli.

de Larr.
Indias Oc-
cid. l. 1. c.
9.

TITVLVS II.

De Auibus Exoticis Aquaticis

CAPVT I.

De Passere Stulto et Ansere Magellanico.

Nieremb.
Hist. E-
xot. l. 10.
c. 4.

Passer stultus nomen ex eo accepit, quod manus adprehensum nec fugiat nec timeat, admiratur solum aut stupet. Praeter frontis partem rostro adiacentem, quae cinerea est, palmipes, rostro tres uncias longo, tenui, obrotundo rectoque, sed prope extrema non nihil incuruo, pedibus quoque, qui

caeterorum palmipedum sunt et cruribus nigris, pupilla etiam nigra et membrana oculos tegente in ambitu cinerea.

Vescitur pisciculis. Voce imitatur graculum. Magnitudine picam, forma larum. Nobilis est auium insulae Mauritii mansuetudo. Adpellentibus nautis perinde insident,

A a 3

ac

HVAJT